

Alois Hába

(21. 6.1893-18. 11. 1973)

Evropská hudba stojí na propracovaném systému hudební teorie antického Řecka. Ten se stal směrodatným pro celou oblast Středomoří a Blízkého východu, ovlivnil podstatně evropskou hudbu středověkou. Nejmenší vzdáleností mezi dvěma tóny se v průběhu vývoje stal půltón. S tím pracovala evropská hudba celá staletí. Dvacáté století přineslo četné experimenty, s nimiž souviselo porušení tonality a uvolnění harmonie. Mezi české skladatele z první poloviny 20. století, kteří se zapsali do povědomí světové hudební veřejnosti, patří vedle L. Janáčka a B. Martinů i moravský rodák Alois Hába, který uvedl do hudební řeči evropské klasické hudby intervaly menší než je půltón – čtvrttóny, šestinotóny a jiné mikrointervally.

Alois Hába se narodil 21. června 1893 ve Vizovicích na Moravě. Od dětství byl obklopen hudbou, všichni členové rodiny pěstovali muziku, otec byl klarinetista a výborný zpěvák, stejně jako všech devět dětí, které měly také výrazné hudební nadání, takže když se rodina sešla, byla doma pěkná skupina muzikantů. Navíc u Hábů mívala zkoušky i vizovická kapela. V ní hrával od svých dvanácti let i Alois, který v té době nastoupil do měšťanky. Kapela doprovázela lidové zpěváky a to označil pozdější skladatel jako začátek své kompoziční práce. Od nich slýchal intonační odchylky od stupnic půltónového systému a na nich začal budovat svůj pozdější systém čtvrttónový, který vnímal jako naprosto přirozený.

Morava a Valašsko zaujímají od dětství nezastupitelné místo. V letech 1908-12 studoval na učitelském ústavu v Kroměříži a krátkou dobu učiteloval. Hudbě se začal věnovat na pražské konzervatoři, kde začal studovat v r. 1914 v mistrovském kurzu skladby u V. Nováka. Mezi lety 1917 a 1920, během své vojenské služby, navštěvoval Hudební akademii ve Vídni a navázal důležité kontakty s nakladatelstvím Universal Edition, které mu později usnadnily vstup na mezinárodní scénu. V letech 1920-1922 studoval na Vysoké hudební škole v Berlíně u Franze Schrekera. Během studií se A. Hába seznámil s celou paletou stylových názorů a kompozičních technik i s jejich teoriemi. Poznal expresionismus i dvanáctitónovou techniku představitel vídeňské hudební moderny A. Schönberga.

Hábova hudební řeč, která měla svůj základ v intonaci moravského folklóru, začala pracovat s mikrointervalovým tónovým systémem, nejprve používal čtvrttóny, později třetinotóny i šestinotóny. Tyto zlomkovité intervaly zaznamenával pomocí upravených znaků. Podle jeho návrhů byly sestrojeny speciální nástroje – čtvrttónový klavír (1925), šestitónové harmonium (1927), klarinet i trubka. Systém vzbudil velkou pozornost v arabských zemích, kde jsou tyto malé intervaly součástí živé hudební praxe.

Od r. 1923 vedl Hába oddělení čtvrttónové kompozice na pražské konzervatoři, kde studovalo množství posluchačů z nejrůznějších zemí. Jeho třída se stala mezinárodním pojmem a jedním z opěrných bodů zahraničních organizací, které podporovaly soudobou hudbu. Hába byl i velmi aktivní v pražském hudebním životě. Ve 20. a 30. letech měl podstatný podíl na činnosti Spolku pro moderní hudbu, později se stal jednou z vůdčích osobností spolku Přítomnost. Spolupůsobil při organizaci pražských festivalů Mezinárodní společnosti pro soudobou hudbu v letech 1924, 1925 a 1935.

Jeho mnohostrannou činnost poškodila válečná léta, kdy byl nacistickými úřady veden v kartotéce autorů „zvrhlého umění“ (entartete Kunst), nesměl se na veřejnosti ukazovat a musel žít v ústraní. Podobný zásah jej postihl po r. 1949, kdy byl zasažen totalitní mocí

stalinismu. Byl zbaven svého veřejného a učitelského působení, musel odejít z Akademie múzických umění v Praze a jeho veškerá veřejná činnost byla označena jako nežádoucí. V letech 1949-1953 nebyly jeho skladby hrány a vydávány. Rehabilitace se dočkal r. 1953, ale od této doby se věnoval pouze skladbě.

Léta 1953-1973 byla pro Hábu nesmírně plodná. Vytvořil v této době téměř 40 nových děl, především z komorní hudby v různých tónových systémech a stylech moderní hudby. Celkový počet číslovaných opusů je 103. Jsou v něm díla v tradičním půltónovém systému – symfonická báseň *Cesta života*, houslový a violový koncert, 15 smyčcových kvartetů, klavírní kompozice a sbory. V mikrintervalových soustavách – 10 fantazií, 6 suit pro čtvrttónový klavír, řada čtvrttónových sólových skladeb pro housle, violoncello, klarinet, kytaru, harmonium a pozoun, šestitónové suity pro housle a řada dalších skladeb. Velkou pozornost vzbudila čtvrttónová opera *Matka*, která měla premiéru v r. 1931 v Mnichově. Její námět je umístěn do rodného Valašska a měl zdůraznit lidové kořeny skladatelových avantgardních snah.

Hudební dílo A. Háby uzavírá *Suita pro housle a klavír, op. 103*, kterou vytvořil rok před svou smrtí. Housle byly celý život jeho oblíbeným hudebním nástrojem. Alois Hába zemřel ve věku 80 let v Praze.

Jeho dílo nebylo vždy plně ohodnoceno. Byl tvůrčím duchem, který hledá a dobývá nové umělecké hodnoty a respektuje svobodné tvůrčí myšlení. Dokládají to jeho vlastní slova: „*Nové umělecké hodnoty jsou pro uspokojení duševní citové expanzivity lidstva právě tak důležité, ba důležitější, než Lindbergův let přes oceán nebo pronikání k severní a jižní rovníku.*“